

Bruyn, koji je kao rezbar radio od god. 1560.—1580. i ostavio djelo »Diversarum gentium armatura equestris«; izdao je g. 1577. »Imagines omnium pene gentium«. Mažuranić misli, da bi sigurno bilo zanimljivo pogledati prvo pomenute slike, jer je u ono doba bez sumnje među konjičkom opremom prikazana i njemačka i poljska i ugarska i hrvatska kao i turska oprema. Djelo ima 50 tabla uz latinsko i njemačko tumačenje.

U više navrata i na raznim mjestima upozoravao je g. Vladimir Mažuranić na neopodno potrebu opsežnijeg i temeljitijeg istraživanja arapskih izvora s obzirom na staru historiju južnih Slovjena, opsežnijeg i temeljitijeg nego što se to do sada provelo s naše strane. Vidi uvod u »Dodatke k Prinosima za hrv. prav. povj. Rječnik«, Zagreb 1923; »Pozdrav bratski sa našega Jadrana« u Spomen-knjizi u slavu profesora O. Balzera, Lwów 1925 i velika rasprava o Melek Jaši Dubrovčaninu u Indiji, koja je ugledala svjetlo u djelu, što ga je spremila Jugoslavenska Akademija u Zagrebu za proslavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. (Vidi i poziv dr. Lav. Šika u Jevrejskom Almanahu, I. godište, Vršac 1925., o potrebi povjesnice Jevreja u Jugoslaviji). Učenjacima drugih narodnosti nisu bilješke o Sla-

venima tako važne, da bi ih svaki put iscrpljivo naveli. Možda bi vrijedno bilo, da se toga radi pregleda djelo »osnivača filozofskoga promatranja historije«, Ibn Chaldun (1332.—1406.). U raspravi A. v. Kramera: Ibn Chaldun und seine Culturgeschichte der islamischer Reiche, Sitzungsber. d. phil. hist. Cl. d. k. Akad. d. W., Wien 1879., Bd. 93, spominju se Slaveni na dva mjesta, str. 589 i str. 599 slj. »Poznati pisac« Gâhiz (Vidi Encyclopaedia Britannica pod Johiz, i Larousse pod Djahedh), koji je umro g. 869., raspravlja već o uticaju zraka, vode i tla na razvitak ljudskih plemena »wie man dies am besten an den Negeren (zing) und den Slaven (sakâlibah), sowie an den Bewohnern der Länder von Jâgug und Magug (der Tartarei) beobachten könne«. Čini se, da ih uzima kao zastupnike crne, bijele i žute (? rase. Ibn Chaldun opet na mjestu, gdje dijeli ljude u »nomade« i »sjedioce« izvodi: Neki od prvih gaje ovce, goveda ili koze, za koje trebaju sočne paše, i stoga ne prodiru daleko u pustinju. »Unter dieser Classe rechnet Ibn Chaldun die Berberen, die Slaven, die Türken und diesen verwandten Turkomanen«. — Možda ovo mjesto nije jedino, gdje Ibn Chaldun, taj oštroumni posmatralac ljudskih osebina, čina i sudbina, spominje Slavene (arapski: »sakâlibah«).

Camilla Lucerna.

IZ NARODNE KNJIŽEVNOSTI

Omiljeni junak naših narodnih pesama Marko Kraljević našao je mesta i u legendama susednih Arbanasa. Jednu takvu priču saopštio mi je poznati albanski pesnik At Gjergj Fishta. Ova je priča postala i čuva se u Zadrima, gde, i inače, ima priličan broj narodnih umotvorina, u kojima se priča o licima ili događajima iz naše prošlosti; ili su pak po motivu srodne sa našim narodnim umotvorinama. Ta albanska legenda i Marku glasi:

Pošao Marko Kraljević iz svoje babovine Prilipa grada, da vidi more, prebaci ga kamenom i preskoči na konju. Na ovaj put rešio se zbog toga, što su ga neki junaci iz arbanaških gora prekorili na jednom sastanku, da on to ne može učiniti. No Marko je hteo da Arbanasima dokaže, da on može sve. Pošao je preko Kosova i došao u arbanske klisure. Tu mu se jednog dana spotače konj, te se jako povredi. Marko od žalosti tako duboko uzdahnu, da se u jednom brdu od njegovoga snažnoga daha stvorila jedna velika pećina. Nigde u blizini nije bilo sela ni varoši. Marko se našao u čudu, šta da radi

s konjem, kojega je voleo kao svoju glavu. Plakao je kao malo dete. Pred veče je počela padati kiša. Marko uvede konja u onu novostvorenu pećinu, prostre ispod njega planinskoga lišća pa legne pored njega. U jutru ustane rano i pođe tamoamo da potraži konju leka. Vрати se natrag i sedne na jednoj steni iznad pećine u kojoj je ostavio konja. Počeo je kukati kao kukavica. Čuje to vila, dođe Marku, poznade ga i upita ga što mu je. Marko joj se potuži na slučaj. Vila mu obeća pomoć, uteši ga i odvede sa sobom. Iz svoje pećine dade mu ljekovitoga bilja da ga prokuha u vodi, pa da zajedno s njom okupa konja, koji će nakon toga ozdraviti. Marko je vilu poslušao, no dok je lečio konja sam se razboli. Za svoju bolest nije mnogo mario; čim konj ozdravi, on ga uzjaha i produži putovanje. Išao je tako danju i noću. Kad je došao do Zadrima, konj mu zaostade na jednom brdu. Dalje nije htio ni kročiti. Uzaludni su bili svi Markovi naponi, konj je ostao uporan. Ali je Marka pratila sreća u svemu, naročito kad su u pitanju bili viteški pod-

vizi. Sreća ga nije ni ovde ostavila. Ona ista vila, koja mu je dala lek za konja, tajno ga je pratila celim putem. Videći da je Marko i ovde na mucu, pritrči k njemu i reče mu da tu sačeka dok mu ona bude dala znak da produži dalje. Vila nestade, ali se za nekoliko časaka pojavi na suprotnom brdu, zazva Marka i reče mu da uzjaši konja, pa da skoči k njoj. Marko je poslušao vilu, preskoči s brda na brdo preko velike zadrimske ravnice, koja beše ispunjena selima. Stanovnici Zadrima su se uplašili, misleći da su to neka čudovišta preletela iznad njihovih domova. Potrče na ono brdo da vide šta je i poznadu Marka. Onde gde je stao Markov konj, u kamenu se poznaju otisci konjskih nogu. Sa ovoга brda Marko je ugledao more, pa pozva neke zadrimske prvake, da mu budu svedoci u njegovim podvizima. Kad su se sakupili Marko uze kamen, baci ga, ali dobaci tek do mora. Vila ga zadoji, on se ponovo baci i dobaci do sredine mora. Kad ga vila ponovo zadoji, Marko uze sada još veći kamen i prebaci more. Posle toga

uzjaha konja da izvrši i drugi zadatak, t. j. da preskoči more. Prisutni mu poveraše da to može učiniti, pa ga molbama odvrata od toga i zadrže ga kod sebe nekoliko dana kao gosta.

U ovoj narodnoj priči susednih Arbanasa ima nekoliko mesta, koja su srodna našim narodnim pesmama. I ovde je reči o konju, kojega je Marko voleo; a i u našim se pesmama govori kako je Marko voleo svoje dobro — šarca. U albanskoj priči javlja se i vila, a mi i iz naših pesama znamo, da je ona Marku često pomagala. Snaga Markova (prebaca more) također je istaknuta kao i u našoj pesmi. U našem narodu postoji verovanje za mnoga udubljenja u kamenu, da su ta udubljenja od nogu Markova šarca, kad je on tuda prolazio.

Iz svega ovoга očito se može zaključiti da je ova albanska priča postala pod uticajem srpskih narodnih pesama.

Petar M. Božović.

CIGANI U DOBA TEREZIJANSTVA I JOSEFINIZMA.

Pored Nijemaca i sveudiljne sistematske kolonizacije Srba po Hrvatskoj zanimljivi su naseljenici Cigani,*) kojima se prva ozbiljno započe baviti Marija Terezija. Kabinetske osnove smjerahu i ime ovih »faraona« promijeniti tako, e da se ne zovu više »Zingani« nego »die Neubauer«, pa da tim onda promijene po previšnjoj želji i dosadašnji način nomadskoga života. Ta je previšnja odluka caričina potpisana 13. stu-

*) U hrvatskim spomenicima Cigani se prvi puta spominju već 1378. (u Zagrebu n. pr. Cigan Nicolaus), a hrvatski sabor 1609.—1635. odredio je u svom zakonskom članku XVI.: »Zingari, prout hactenus, sic nunc proscribuntur«. Još u starije doba ciganski je značilo isto toliko koliko i himbeno. Tako sisački zapovjednik kanonik Augustić piše 1679. dubičkom čehaji: »...mi nismo ciganske vire ni deteče riči«. Cigane »šipuše« t. j. svirače napominje se u doba zrinško-frankapanske urote. — Ime će Cingana potjecati vjerovatno od arapskog nazivlja ljudi mrke puti. — Du Cange notira sub Zigeuni et Zygeni: ...idem qui Gallis Aegyptii seu Bohemi, Italis Zingani vel Zingari, Hisp. Gittani nuncupantur. Errores, praestigiatores, qui fictionibus et mendaciis imperitae multitudine imponunt. VIII. p. 431. ed. Leop. Favre 1887. U naših starih pisaca naziv n. pr. za Ciganke »Jedupka« iskv. od Egipcanka; turski: kiptije.

denoga 1761. Druga a(ller) h(öchste) Entschliessung od 27. studenoga 1767. traži, da se cigansku djecu roditeljima oduzme i predade kršćanskom građanstvu i seljaštvu na odgoju, da nauče zanate i ratarstvo. Skrbnici će dobivati za djevojčice do 10 godina i dječake do 12 po 12 fl. godišnje, a za cigančicu od 10—14 god. po 4 fl. pored prve odjeće. Ubuduće se ne će cigani smjeti međusobno ženiti. No htjedne li se ciganka udati za kojeg domaćeg (domiciliatus subditus) moraće pridonijeti potvrdu, da je marljivo služila u kući kojeg plemića, građanina ili seljaka i da je upućena u načela katoličke vjere. Stoji li sve to, onda će joj erar dati miraza (dos) 50 forinti. Dječaci iznad šesnajste godine, razlaže osnova, neka se uvrste u vojsku, a slabiji i svi od 12—16 u zanate. Zato prime svi cehovi nalog, da takve dječake što pomnije traže, a izučene majstore Cigane primaju u svoju sredinu. Cigansko klatarenje iz županije u županiju bez putnica najstrožije se zabrani. U to ime treba da se sve gospoštije pobrinu da bude valjanih naselja, i stoga bude naređena konskripcija. Kako se ove osnove mogoše provesti, to je jasno.

Ali i Josip II. ne htjede zaostati u tom smislu. 9. listopada 1783. naređuje: Ciganska naselja nijesu dopuštena u šumama (partibus sylvosis) pod čergama, nego Cigane valja smjestiti u krajeve, gdje nema šuma, u predjele oranica, da se priviknu